

Strategi för landsbygdsutveckling i Jönköpings kommun

Ansvarig för texten: Maria Lillieström, stadskontoret
Foton: Johnérs bildbyrå, thisisjkpg,
Kartillustrationer: Ingvar Røjder, stadsbyggnadskontoret

Innehållsförteckning

En livskraftig och hållbar landsbygd	4
Jönköping – en plats där stad möter landsbygd	4
Den digitala utvecklingen talar för landsbygden	5
Landsbygden har lösningar på många samhällsutmaningar	5
Stor potential för mat- och dryckesturism	6
Framtiden för landsbygderna är ljus	6
Om strategin	7
Dialogmöten	8
Jönköpings landsbygder	8
Demografi.....	12
Förvärvsfrekvens	14
Nettoinkomst.....	14
Bo och leva på landsbygden	15
En digitaliserad landsbygd	15
Möjligheter till distansarbete	16
Bredbandsutbyggnaden är i det närmaste klar.....	16
Ett robust elnät.....	16
Kommersiell service	17
Boende och byggnation på landsbygden	18
Kommunikationer och hållbart resande	19
Många småvägar sköts med privata krafter.....	20
Utbyggnad av pendelstråk för cykel.....	20
En aktiv fritid på landsbygden.....	21
Offentlig service	22
Ett aktivt medborgarskap.....	25
Sysselsättning, företagande och arbetsmarknad	26
Företagen skapar arbetstillfällen och lokala marknader	26
Kommunala verksamheter är en viktig del av arbetsmarknaden	27
Konkurrenskraftiga och hållbara gröna näringar.....	29
Ett nav för gröna näringar.....	30

Jordbruk.....	30
Livsmedelsproduktion i linje med livsmedelsstrategin	36
Skog och skogsbruk.....	37
Stor andel privata skogsägare	38
Skogsnäringen är en viktig basindustri	38
Skogens roll för klimatet.....	39
Bygga i trä.....	39
Kommunens roll	39
En hållbar besöksnäring på landsbygden	40
Biosfärområde Östra Vätterbranterna	41
Utveckling och förvaltning av landsbygdens resurser	43
Förnybar energi.....	44
Kommunens markägande bidrar med miljö-, natur- och kulturvärden ...	45

En livskraftig och hållbar landsbygd

En livskraftig och hållbar landsbygd är en plats där det finns goda förutsättningar att bo, leva och arbeta utan att tära på jordens resurser.

Människors behov ser i grunden likadana ut oavsett om de bor på landsbygden eller i staden. Det handlar om närhet till skola, service och arbete, möjlighet till meningsfulla aktiviteter och fungerande kommunikationer. Men landsbygden präglas av glesa strukturer och avstånd till större orter vilket gör att förutsättningarna skiljer sig åt, inte minst när det gäller tillgång till service och infrastruktur.

Jönköping – en plats där stad möter landsbygd

Landsbygderna och staden utgör en helhet där de olika delarna hänger ihop. Det handlar om länkar i form av pendling, transporter av varor, besöksnäring och infrastruktur för kommunikation, delaktighet och

konsumtion. Det gör att människor kan bo, leva och arbeta på olika platser. De flesta landsbygder ligger i relativ närhet till den större tätorten vilket gör det möjligt att bo på landsbygden och besöka staden för exempelvis arbete eller nöje och omvänt. Genom den ökade digitaliseringen kan också mycket av utbytet ske digitalt.

Landsbygd och stad ska inte ställas mot varandra. Beroendet är ömsesidigt och den ena klarar sig inte utan den andra. Förenklat kan man säga att landsbygden exempelvis erbjuder livsmedel, råvaror, energi och rekreation medan staden är en mötesplats för handel, kultur, service, arbetsmarknad och utbildning. Landsbygden levererar också omistliga värden i form av ekosystemtjänster så som biologisk mångfald, kolinlagring, vattenrening och pollinering.

Den digitala utvecklingen talar för landsbygden

Under åren med pandemin har vi tillbringat mer tid hemma. Det har inte bara påverkat synen på vad en arbetsplats är, det har också förändrat många människors bild av vad livskvalitet innebär. Några har kanske först nu upptäckt naturen och landsbygden genom de aktiviteter som varit möjliga att ägna sig åt när smittspridningen varit som störst. Utvecklingen har på många sätt inneburit ett värderingsskifte som visar sig i ett ökat intresse för att bo, jobba och leva på landsbygden.

Landsbygden har lösningar på många samhällsutmaningar

Det övergripande målet för landsbygdspolitiken är ”En livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet”.

Landsbygdspolitikens tre delmål; *Attraktiva livsmiljöer*, *Cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi och hållbart utnyttjande av naturresurser* samt *Hållbar tillväxt* motsvarar de tre dimensionerna av hållbar utveckling; den miljömässiga, den sociala och den ekonomiska.

Några av vår tids stora utmaningar handlar om minskad biologisk mångfald, överutnyttjande av naturresurser och klimatförändringar. Utmaningarna, som både finns på global och lokal nivå, hänger ihop. Det

visar inte minst Agenda 2030 och de globala målen. Landsbygden spelar en viktig roll för flera av de lösningar som gör att vi kan nå målen.

Livskraftiga och hållbara landsbygder är en av nycklarna för att klara omställningen till ett klimatneutralt och fossiloberoende samhälle. På landsbygderna finns särskilt goda möjligheter för att producera förnybar energi genom exempelvis vindkraft, vattenkraft, biogas och skogsråvara för energiproduktion.

Landsbygderna bidrar också med stor samhällsnytta när det gäller att förvalta kulturlandskapet med en mångfald av historiskt och biologiskt värdefulla miljöer. Här har lantbrukaren en nyckelroll som genom sin verksamhet dessutom bidrar till områden för friluftsliv, rekreation och turism.

Möjligheterna att förvalta och utveckla landsbygderna är många och skapar förutsättningar för en hållbar utveckling. Det gör också att människor kan försörja sig lokalt och bo kvar eller bosätta sig på landsbygderna.

Stor potential för mat- och dryckesturism

Allt fler efterfrågar lokala livsmedel och utvecklingen när det gäller gårdsbutiker och rekoringar, där köpare och producent kan mötas, har ökat explosionsartat.

Även intresset för lokala och hantverksmässigt framställda drycker har ökat och lokala tillverkare har blivit attraktiva besöksmål på landsbygden. En av de snabbast växande dryckerna är cider och Jönköping är en av de kommunerna med flest ciderproducenter i landet.

Många spår att dryckestillverkning kan bli en tillväxtmotor för landsbygden. Om det så småningom blir möjligt med gårdsförsäljning kommer det innebära ytterligare uppsving för lokala dryckestillverkare och därmed för besöksnäringen.

Framtiden för landsbygderna är ljus

Att arbeta med landsbygdsfrågor handlar både om särskilda insatser och att ha ett landsbygdsperspektiv. Ett landsbygdsperspektiv är ett

förhållningssätt som innebär att förstå betydelsen av geografi och hur människor på olika platser påverkas av olika beslut.

Syftet med att samla frågor om landsbygdsutveckling i ett kommunalt program är att skapa en gemensam riktning och prioritering för såväl det dagliga arbetet som för de mer långsiktiga strategiska och politiska besluten. Framtiden för landsbygderna ser ljus ut men förutsätter fortsatt kloka beslut, beslut som tar hänsyn till landsbygdernas förutsättningar samtidigt som de förstärker en pågående positiv utveckling. Genom att synliggöra hur behov och lösningar skiftar mellan olika platser kan ett stärkt landsbygdsperspektiv också fungera som en hävstång för arbetet med målen i Agenda 2030 och därmed öka takten i omställningen.

Om strategin

Strategin utgår från visionen Jönköping 2030 där en av de fyra hörnpelarna är att Jönköping är en plats där stad och landsbygd möts, med levande landsbygd och livskraftiga gröna näringar. Syftet med strategin är att peka ut en riktning för en långsiktig utveckling.

Strategin är uppdelad i fem delar:

- Bo och leva på landsbygden
- Sysselsättning, företagande och arbetsmarknad
- Konkurrenskraftiga och hållbara gröna näringar
- En hållbar besöksnäring samt
- Utveckling och förvaltning av naturresurser.

Delarna överlappar dock varandra. Under respektive del finns det mål som antas av kommunfullmäktige och gäller som underlag för politiska beslut i nämnder och bolagsstyrelser.

Strategin gör inte anspråk på att vara heltäckande. Det är ett övergripande styrdokument med fokus på de mest prioriterade frågor som kommunen har bestämmanderätt över.

Dialogmöten

För att få in synpunkter och idéer från de som bor och driver företag på landsbygden har kommunen bjudit in till sju dialogmöten på olika platser i kommunen. De åsikter och synpunkter som kom fram har påverkat programmets innehåll. Strategin har även kompletterats utifrån kommunens övriga styrdokument som har koppling till utvecklingen på landsbygden.

Strategin gäller tills vidare men bör revideras minst en gång varje mandatperiod.

Med *Strategi för Landsbygdsutveckling i Jönköpings kommun* vill kommunen se en fortsatt positiv och hållbar utveckling av landsbygderna och därmed hela kommunen. En utveckling som är både miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar.

Jönköpings landsbygder

Jönköpings kommun växer, både landsbygderna och den centrala tätorten. Även om det pågår en successiv omvandling som innebär att delar av den stadsnära landsbygden blir en del av staden, växer både de mindre tätorterna, småorterna och den rena landsbygden.

Det finns flera definitioner av landsbygd som alla ger olika bilder av hur stor del av landet som utgörs av landsbygd och hur många som bor där. Statistiska centralbyrån (SCB) använder tätortsbegreppet för att definiera vad som är ”stad” respektive ”land”. Med den definitionen bor endast nio procent av kommunens invånare på landsbygden.

I översiktsplanen för Jönköpings kommun, definieras landsbygden som områden utanför den centrala tätorten och som präglas av jord- och skogsbruk. Den består av mindre tätorter, byar och bebyggelse som kännetecknas av gles karaktär. Enligt den definitionen bor 16 procent på landsbygden.

I samband med arbetet med att ta fram det första landsbygdsprogrammet, 2014, delades landsbygderna upp i fyra områden; Norra Mo,

Vistabygden, Östra Mosaikbygden och Stadsnära landsbygden (bild 1). Avgränsningen följer de äldre sockengränserna och sammanfaller med kommunens områdesindelning, vilket underlättar insamling av data och information för respektive område. Med den definitionen bor en tredjedel av invånarna på landsbygden. Av dessa bor cirka två tredjedelar i tätort och en tredjedel i småort eller på ren landsbygd, det vill säga på mer enskilda lägen utan tät samlad bebyggelse.

I den västra kommundelen finns det största, men också mest glebefolkade området, Norra Mo, med strax under 2 600 invånare. Området har stora utsträckta skogsbygder och den största tätorten är Bottnaryd med drygt 800 invånare.

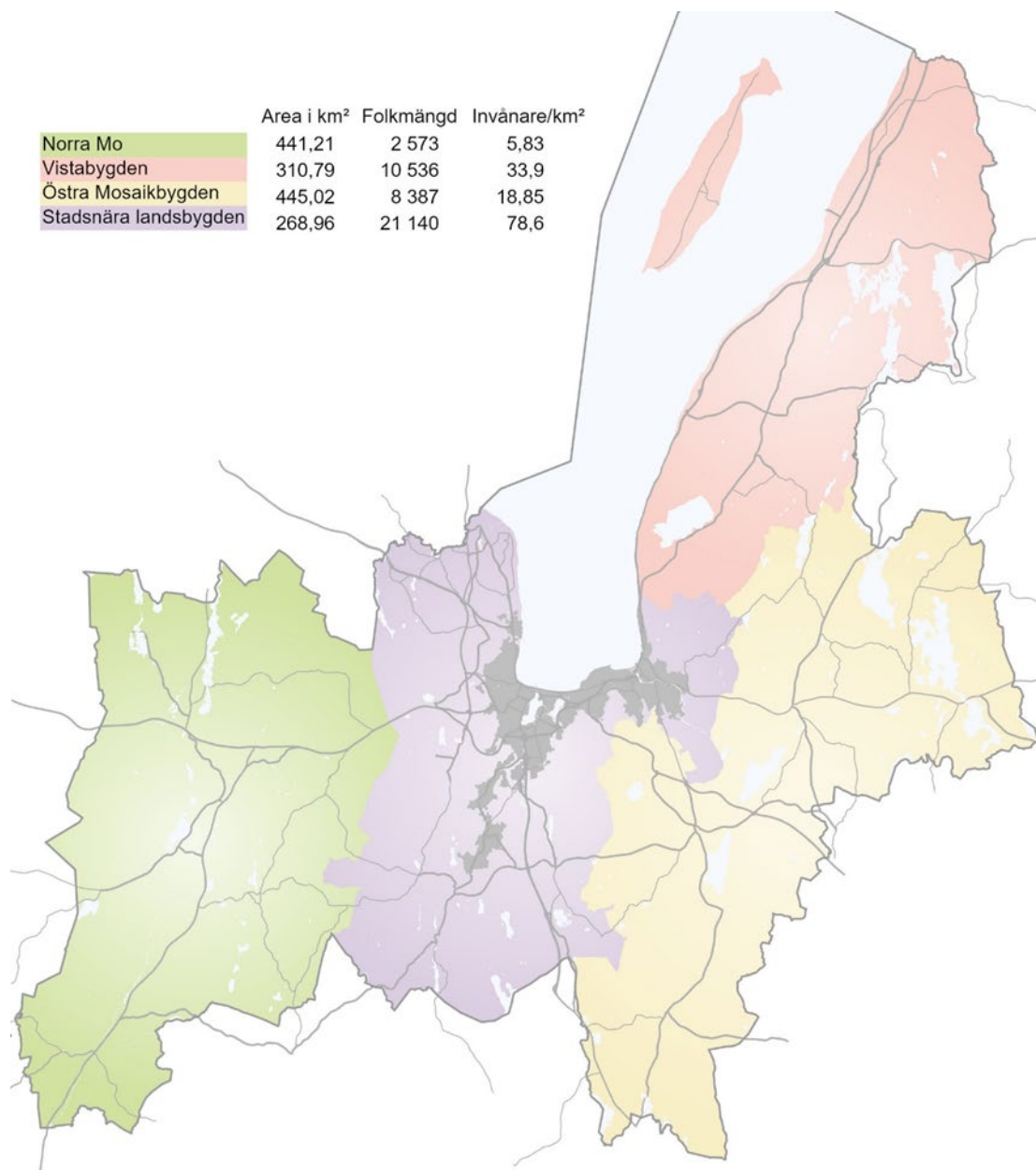
I norra kommundelen finns Vistabygden som även ingår i Biosfärområdet Östra Vätterbranterna. Här bor drygt 10 500 invånare och trycket är högt på bostadsbyggande. Samtidigt finns här kommunens mest högproduktiva åkermark. I Vistabygden finns flera tätorter där Gränna är den största med cirka 2 700 invånare.

I sydöstra kommundelen finns Östra Mosaikbygden, med sina cirka 8 400 invånare och sitt mångfasetterade, småbrutna och varierade landskap. Även här finns ett relativt högt tryck på bostadsbyggandet. Den största tätorten är Tenhult med cirka 3 200 invånare.

I Stadsnära landsbygden bor drygt 21 000 invånare. Här sker den största expansionen i kommunen. När den centrala tätorten ökar sin befolkning expanderar staden och nya bostads- och industriområden tar form i stadens utkanter.

De fyra landsbygdssområdena har delvis olika utmaningar och möjligheter. Strategin pekar inte ut specifika insatser för de olika områdena. I stället lyfts ett antal faktorer som är viktiga för förutsättningarna att bo och arbeta på landsbygden.

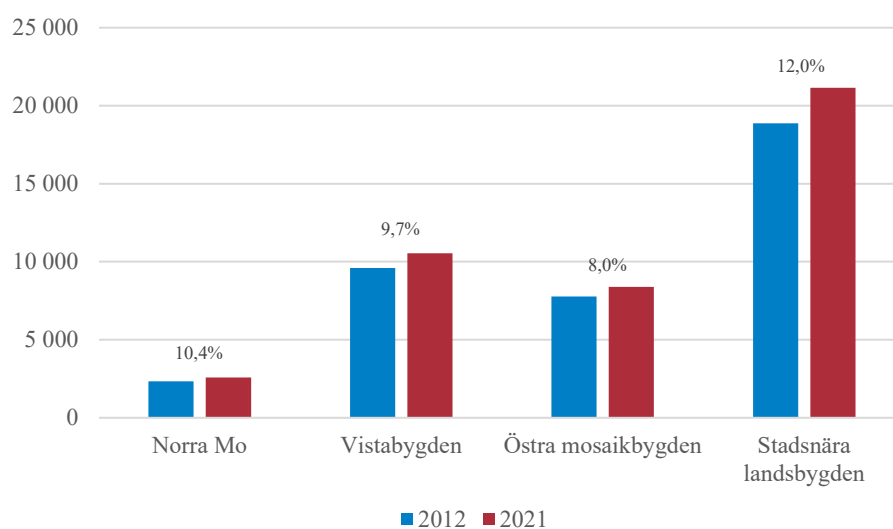
Bild 1

De senaste tio åren har samtliga landsbygdsområden ökat sin befolkning. Den procentuella ökningen i de mindre tätorterna är högre än i den centrala tätorten. De tätorter som har den högsta befolkningsökningen är Skärstad, Ölmstad och Kaxholmen.

Det är den Stadsnära landsbygden som ökat mest, tolv procent, och därefter Norra Mo med 10,4 procent (figur 1). Ökningen för den centrala tätorten är elva procent.

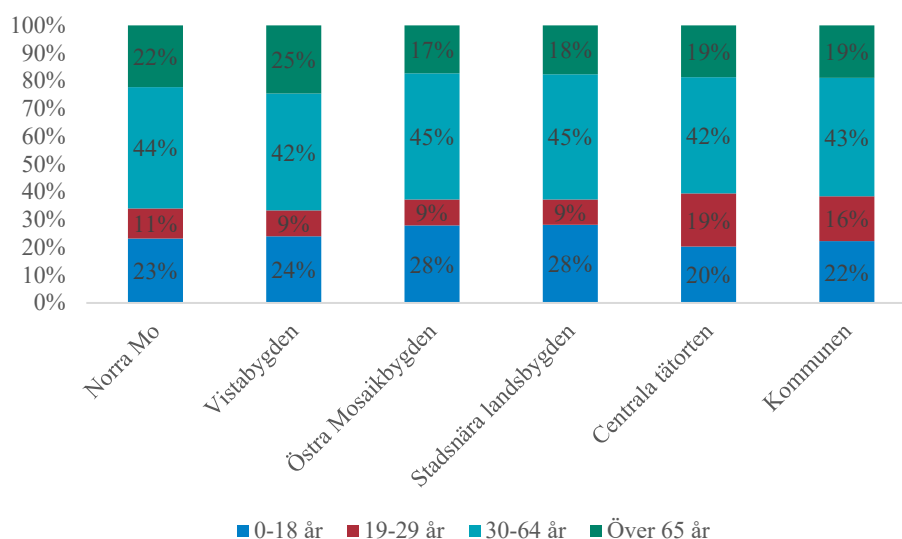
Figur 1, Befolkningsutveckling per landsbygdsområde

Demografi

Det bor en stor andel barn och äldre på landsbygden. Andelen barn (0-18 år) utgör i genomsnitt 27 procent av befolkningen i landsbygdsområdena, att jämföra med genomsnittet för hela kommunen där andelen är 22 procent (figur 2). Andelen över 65 år är däremot en dryg procentenhet högre i landsbygdsområdena jämfört med kommunen. Det finns dock stora skillnader mellan de olika områdena.

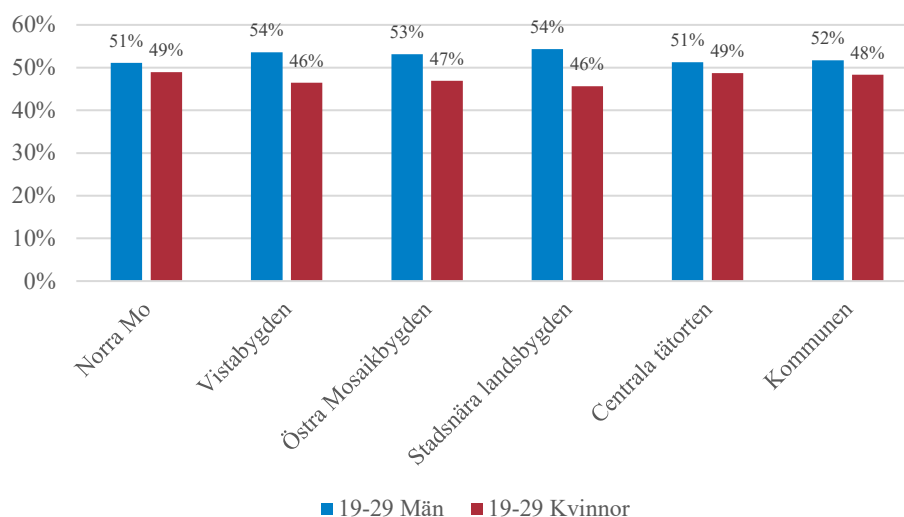
Figur 2, Åldersfördelning per område

Andelen män är generellt högre än andelen kvinnor på landsbygden. Ett undantag är Vistabygden där en relativt stor del av befolkningen är över 65 år, vilket är en grupp där andelen kvinnor är högre. De områden med störst skillnad är Norra Mo och Östra Mosaikbygden där andelen män utgör 52 procent av befolkningen.

Den åldersgrupp med störst skillnad mellan andel kvinnor och män är gruppen 19-29 år där skillnaden är störst i Vistabygden och Stadsnära landsbygden (54 respektive 46 procent).

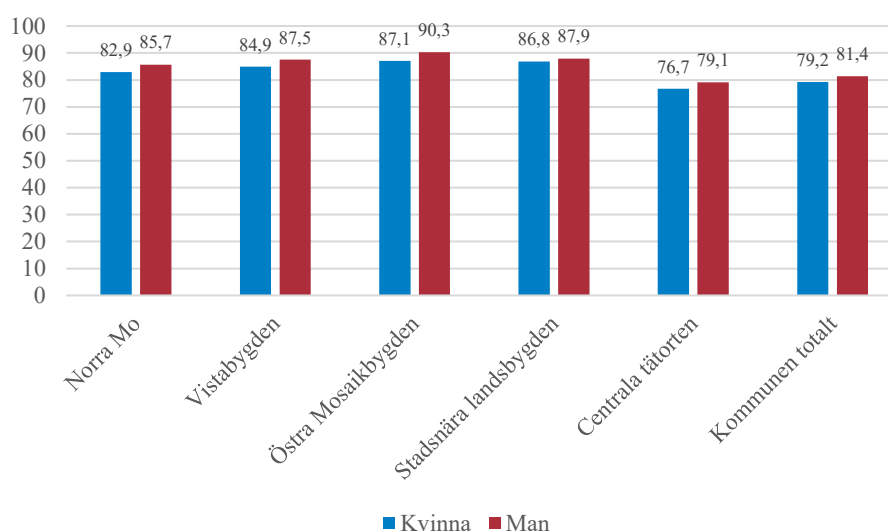
Figur 3, Könsfördelning per område för åldersgrupp 19-29 år

Förvärvsfrekvens

Förvärvsfrekvensen är högre i samtliga landsbygdsområden jämfört med centrala tätorten och som högst i Östra Mosaikbygden. Andelen män som förvärvsarbetar är högre än andelen kvinnor i alla områden. Skillnaden är minst i den stadsnära landsbygden (figur 4).

Figur 4, Förvärvsfrekvens per område

Andelen personer på landsbygden som var öppet arbetslösa eller hade aktivitetsstöd var drygt tre procent 2019. Motsvarande andel i den centrala tätorten var samma år cirka fem procent.

Nettoinkomst

När det gäller nettoinkomsten är den högre i de fyra landsbygdsområdena jämfört med den centrala tätorten. En av förklaringarna är att de flesta studenter vid högskolan bor i den centrala tätorten, vilket drar ner snittet. En annan förklaring är att arbetslösheten är högre i centrala tätorten. Det finns också ett samband med typ av boendestruktur, en stor del av boendet på landsbygden utgörs av egenägda villor och gårdar.

Bo och leva på landsbygden

Mål: Ökad befolkning på landsbygden

Att det ska vara enkelt att handla mat, hämta och lämna på förskolan eller använda olika e-tjänster gäller för alla, oavsett om man bor på landsbygden eller i staden. Men förutsättningarna för många av dessa vardagsaktiviteter skiljer sig åt. Landsbygden präglas av glesa strukturer som påverkar det dagliga livet, inte minst när det gäller tillgång till service och infrastruktur.

En livskraftig landsbygd handlar om att det finns förutsättningar för människor att trivas och vilja bo på landsbygden. En positiv befolkningsutveckling ger positiva följd effekter för utvecklingen av service och aktiviteter.

En digitaliserad landsbygd

Mål: Landsbygden ska ha en välutvecklad digital infrastruktur

Den digitala infrastrukturen med ett väl utbyggt bredbandsnät är en förutsättning för att landsbygdens befolkning, offentlig sektor och företag

ska kunna använda och dra nytta av de digitala tjänster som kräver snabbt bredband. Det är därför avgörande för landsbygdernas långsiktiga och fortsatta utveckling.

Möjligheter till distansarbete

Erfarenheterna från pandemin när det gäller distansarbete har vänt upp och ner på synen på den fysiska arbetsplatsen som en plats där alla ska utföra sitt arbete. När många arbeten inte längre måste vara platsbundna kan vi i större utsträckning arbeta varifrån som helst, vilket öppnar upp för nya boendemöjligheter. Boende på landsbygden, som tidigare inte sågs som attraktivt på grund av för långa restider och för mycket vardagskrångel, är numera ett tänkbart alternativ för fler.

Bredbandsutbyggnaden är i det närmaste klar

Alla hushåll och företag på landsbygden har fått erbjudande om bredband med hög överföringshastighet till ett fast pris. Med hjälp av statlig och kommunal medfinansiering är utbyggnaden av bredbandsnätet i samtliga landsbygdsområden i det närmaste färdigställd. Den senaste statistiken från PTS visar att 97,81 procent av alla hushåll på landsbygden har bredband (100 Mbit/s) framdraget till sin fastighet¹.

För de fastigheter som ännu inte är anslutna finns det goda möjligheter till efteranslutning.

Ett robust elnät

Mål: Landsbygden ska ha ett robust elnät

Elförsörjning är ett av de viktigaste infrastruktursystemen. Ett driftsäkert, robust och markförlagt elnät är därför grundläggande för utvecklingen av landsbygden. För att befintliga företag ska kunna växa eller nya företag etablera sig på landsbygden krävs ett elnät med tillräcklig kapacitet och leveranssäkerhet.

¹ PTS 2021

Kommunens strategi för en robust infrastruktur både när det gäller bredband och el

- Arbeta för att säkerställa leveranssäkerhet i elnätet
- Föra en dialog med externa aktörer om utveckling av infrastruktur för el, telefoni och bredband

Kommersiell service

Mål: Alla invånare ska ha god tillgång till kommersiell service inom rimligt avstånd

Service som skapas av kommersiella aktörer är en viktig komponent för en levande landsbygd, både för boende och näringsliv. Viktig kommersiell service är till exempel tillgång till dagligvaror, drivmedel, posthantering, apotek och betaltjänster med kontantuttag.

Utvecklingen är beroende av att det finns kommersiella utförare som vill tillhandahålla servicen. Nivån på kommersiell service beror därför på i vilken utsträckning befolkningen använder den service som finns.

En relativt ny möjlighet för landsbygden är utvecklingen av koncept med obemannade butiker. Sverige ligger långt framme när det gäller infrastruktur för digital identifiering och digitala betalningar som gör detta möjligt. Det handlar om butiker som kan vara öppna dygnet runt och som kunderna öppnar med hjälp av mobilt BankId. De kan fylla ett grundläggande behov när det gäller dagligvaror och erbjuda en service som inte funnits tidigare.

Kommunens strategi för ökad kommersiell service

- Stötta initiativ för att utveckla service på landsbygden
- Samverka för utveckling av kommersiella verksamheter
- Undersöka möjligheterna för etablering av obemannade livsmedelsbutiker i områden med mindre befolkningsunderlag

Boende och byggnation på landsbygden

Mål: Det ska finnas boende för människor i alla livssituationer och åldrar

Kommunens utbyggnadsstrategi planerar för en befolkningsutveckling som innebär att Jönköping 2050 är 200 000 invånare. Syftet med strategin är att ha en beredskap för att kunna medverka aktivt i utvecklingen, och på ett strukturerat sätt möta efterfrågan på bostäder, service och infrastruktur. I första etappen hanterades den centrala tätorten och den stadsnära landsbygden. Den andra etappen omfattar kommunens övriga landsbygdsområden.

Några av utgångspunkterna i arbetet är en klimatsmart och blandad bebyggelse. Exploatering ska endast ske på mark som inte är klassad som brukningsvärd jordbruksmark eller har naturvärdesklass 1 och 2.

För att gynna en god befolkningsutveckling på landsbygden ska en bygglovssökandes idéer förverkligas så långt det är möjligt och kommunens servicenivå ska vara hög för att underlätta bygglovsprocessen för den enskilde. När det gäller tillgänglighet arbetar kommunen bland annat med öppet hus-aktiviteter där invånare kan ställa frågor och pröva sina idéer. Det finns även koordinatörer som har som uppdrag att lotsa den enskilde genom bygglovsprocessen.

Det är viktigt att även kunna bygga på enskilda lägen för att exempelvis underlätta generationsskiften inom lantbruket men också för att bidra till en levande landsbygd. Hänsyn ska då tas till platsens förutsättningar samt till natur- och kulturintressen.

För att underlätta en generell generationsväxling kan det behövas fler trygghetsboenden och mindre lägenheter i tätorterna på landsbygden.

Ett sätt att öka antalet bostadshus utan att ta ny mark eller resurser i anspråk är att omvandla obebodda hus. Det kan dessutom vara ett sätt att bevara en viktig del av kulturarvet.

Kommunens strategi för boende på landsbygden

- Säkerställa att det finns en god planberedskap i alla kommundelar

- Planera för att det ska finnas byggklar mark i alla kommundelar
- Underlätta bygglovsprocessen genom råd och riktlinjer kring gestaltning för nybyggnation på landsbygden
- Utveckla kompetensen hos kommunens handläggare kring gröna näringars förutsättningar samt deras betydelse för landsbygdens utveckling
- Skyndsam och rättssäker handläggning
- Hög servicegrad och tillgänglighet

Kommunikationer och hållbart resande

Mål: Boende på landsbygden ska ha tillgång till bra kommunikationer

Tillgängliga kommunikationer är en viktig fråga och en grundförutsättning för en plats utveckling, oavsett om det handlar om stad eller landsbygd. Fungerande vägar för bilister, fotgängare och cyklister men också tillgång till kollektivtrafik med buss och färja är betydelsefullt för både boende och näringslivet.

Trafikverket ansvarar för läns- och riksvägar och cykelvägar som går längs med dessa medan kommunen är ansvarig för lokala vägar och gator inklusive övriga cykel- och gångvägar.

Region Jönköpings län har det övergripande ansvaret för all kollektivtrafik. När det gäller färjan mellan Visingsö och Gränna är det i dagsläget Jönköpings kommun som är huvudman.

De minsta tätorterna och småorterna har en relativt begränsad kollektivtrafik. För att möta en del av behovet av kollektivtrafik finns det därför även anropsstyrd trafik, Närtrafik². För att kommunen ska kunna växa i alla delar behöver kollektivtrafiken på landsbygden utvecklas ytterligare.

Kommunen arbetar kontinuerligt för utveckling av vägar, cykelvägar och kollektivtrafik genom en regelbunden och god dialog med Region Jönköpings län. Dialogen sker både på tjänstemannanivån i det dagliga

² Länstrafikens webbplats, <https://www.jlt.se/serviceresor/bestallningstrafikanropsstyrd-trafik/>

arbetet och på den politiska nivån när det gäller frågor av mer långsiktig karaktär.

Många småvägar sköts med privata krafter

Ofta är det vägsamfälligheter som sköter småvägar på landsbygden genom ekonomiskt stöd från staten och kommunen. Inte sällan sköter också markägarna vägarna genom egna insatser. Detta är viktigt för framkomligheten för både boende och besökande på landsbygden.

Utbyggnad av pendelstråk för cykel

Det finns stora ambitioner i kommunen att öka pendling med cykel. I Cykelprogrammet är ett av målen att binda samman landsbygd, områdena i stadens utkanter och centrum. Fokus läggs i första hand på de större stråken med många pendlare³.

I den regionala cykelstrategin⁴ är ett av målen att öka vardagscyklingen. Genom att se till att det finns goda förutsättningar för cykling till och från tätorterna ökar möjligheterna för cykelpendling. Handlar det om cykelvägar utmed en länsväg kan kommunen vara med och finansiera. Områden där det både finns lämpligt avstånd för cykelpendling och stora möjligheter ur besöksnäringssynpunkt bör prioriteras.

Kommunens strategi för hållbara kommunikationer

- Föra dialog med Region Jönköpings län om tidtabellsläggningen av regionbussarna
- Föra dialog med regionen om att utveckla kollektivtrafiken
- Planera för bil- och cykelparkering i anslutning till strategiska bytespunkter för kollektivtrafik
- Arbeta med åtgärder för att öka möjligheterna till cykelpendling både inom och mellan landsbygdsområdena
- Bygga ut möjligheterna till cykelpendling i områden med lämpliga pendelavstånd till tätort
- Ge fortsatt bidrag till skötsel av enskilda vägar
- Utveckla laddinfrastrukturen i hela kommunen

³ Cykelprogram för Jönköpings kommun

⁴ Regional cykelstrategi, <https://utveckling.rjl.se/strategier--handlingsplaner/regional-cykelstrategi/>

En aktiv fritid på landsbygden

Mål: Det ska finnas stora möjligheter att ha en aktiv fritid i alla kommundelar

Civilsamhället är starkt i kommunen och utgör mycket av grunden för en aktiv landsbygd. Det består av en mängd olika aktörer såsom idrottsföreningar, byalag, företagarföreningar, fiskeföreningar, hembygdsföreningar, vägföreningar och kyrkor. De är en viktig del av samhället och en naturlig partner för kommunen när det gäller frågor om kommunutveckling. Varje kommundel har dessutom en lokal utvecklingsgrupp som består av representanter från föreningsliv, företag och offentlig verksamhet. Utvecklingsgrupperna arbetar ideellt för social och miljömässigt hållbar utveckling med syfte att skapa en trygg och trivsamt utemiljö i det lokala samhället. Kommunens arbete med kommunutveckling i landsbygdsområden bedrivs parallellt med utveckling av kommunens centrala delar.

Flera av fritidsanläggningarna på landsbygden drivs av föreningar. Det handlar exempelvis om fotboll och ridning och kommunen stöttar dem genom olika former av bidrag.

Landsbygderna erbjuder stora möjligheter till ett rikt friluftsliv med exempelvis vandrings- och cykelleder, motionsspår och naturbad. Dessa nyttjas av såväl stads- och landsbygdsbor som av turister. Kommunen ser gärna att skötsel av sådana offentliga platser sker i samarbete med civilsamhället genom exempelvis Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP).

Under landsbygdsdialogerna framkom att det även finns behov av platser där barn och ungdomar som inte gillar sport kan träffas. För att få till större satsningar inom till exempel kulturområdet men även inom sport och service på landsbygden behöver föreningsliv, kommun och andra intressenter arbeta tillsammans.

En förening som har en idé om en satsning för att utveckla sitt område kan söka stöd direkt från kommunen.

För större utvecklings- eller investeringsprojekt kan civilsamhället gå samman med kommun och näringsliv för att söka och driva projekt, bland

annat genom EU-finansierade så kallade Leaderprojekt. I nuvarande programperiod ingår hela Jönköpings kommun i leaderområde Västra Småland.

Kommunens strategi för en aktiv fritid på landsbygden

- Stötta ideella föreningars verksamhet och utveckling med hjälp av bidrag, samverkan och dialog
- Undersöka möjligheterna med en modell där kompensation för längre avstånd kan vara en del av föreningsbidraget
- Stötta initiativ för att utveckla kultur- och fritidsaktiviteter
- Utnyttja kommunens befintliga lokaler för olika typer av fritidsaktiviteter för barn, unga och äldre. Det handlar exempelvis om skolor som står tomma under en stor del av veckan.
- Arbeta långsiktigt med utveckling av friluftslivet bland annat genom underhåll av vandringsleder, cykelleder och badplatser
- Arbeta med kommundelsutveckling tillsammans med civilsamhället och näringslivet för att identifiera lokala utvecklingsbehov som kan genomföras med extern finansiering
- Stötta föreningar att söka EU-medel

Offentlig service

Mål: Alla invånare ska ha god tillgång till offentlig service inom rimligt avstånd

Kommunen ansvarar för en del av den offentliga servicen såsom förskola, grundskola, äldreomsorg, hemsjukvård, räddningstjänst, funktionshinderomsorg och bibliotek.

Att ha nära till förskola och skola är en del av en bygds attraktivitet och långsiktiga utveckling. Både förskola och skola upplevs i många fall vara ett kitt som binder samman bygden och utgör en naturlig samlingspunkt. Det förutsätter dock att det finns ett tillräckligt barn- och elevunderlag för att kunna garantera kvalitet i undervisningen.

Kommunen erbjuder skolskjuts till elever i grundskolan, som bor på ett visst avstånd från sin hemskola. I dagsläget erbjuds inte den möjligheten för elever på gymnasiet.

För att underlätta för elever som bor på landsbygden att ta del av Kulturskolans och Upptechs utbud av kultur och vetenskap ska det finnas likvärdiga möjligheter i samtliga kommundelar. I dagsläget erbjuder kommunen instrumentalundervisning i nästan alla kommundelar.

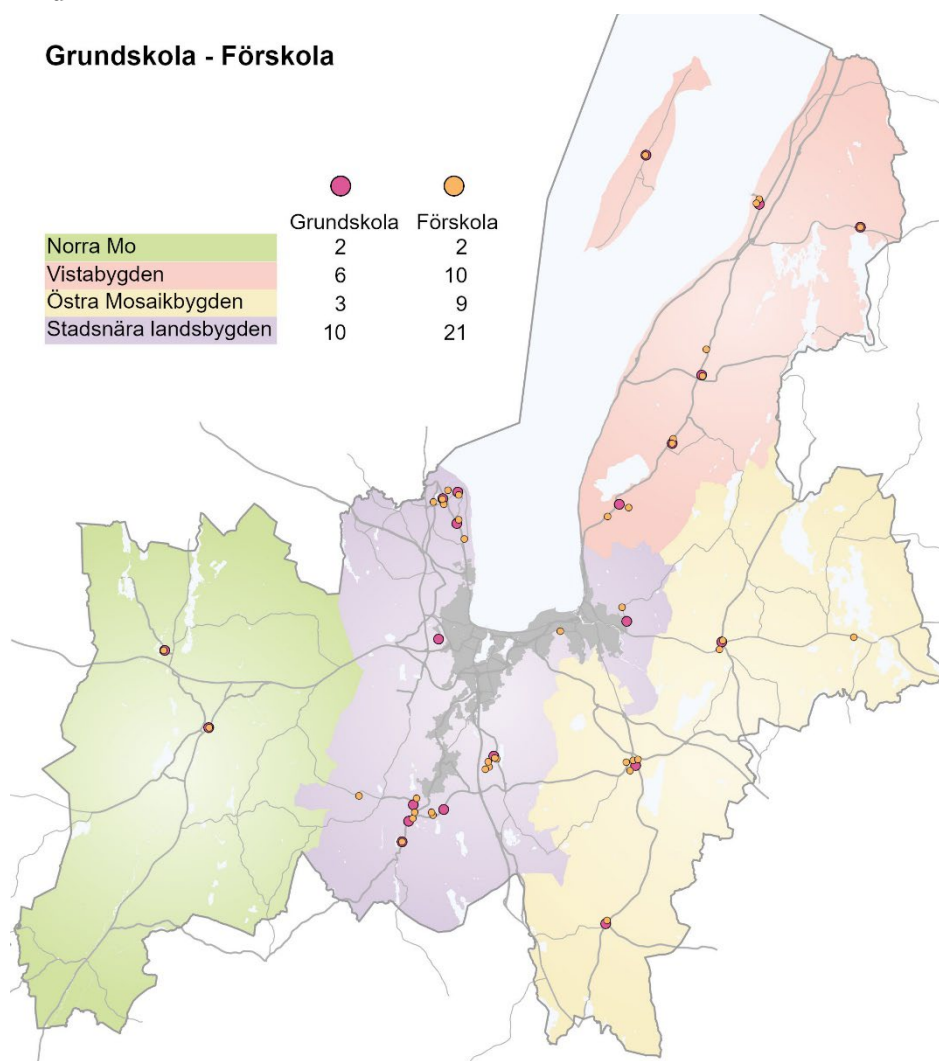
Andelen äldre personer är förhållandevis hög på landsbygden och antalet äldre kommer att fortsätta att öka. Möjligheterna att bo kvar hemma är stora tack vare tillgång till trygghetslarm och hemtjänst för de som behöver. För de som har mer omfattande hjälpbehov och behöver flytta till särskilt boende finns det tillgång till sådana i de flesta tätorter på landsbygden.

Kommunens strategi för en likvärdig kommunal service

- Vid förändringar när det gäller förskolor och skolor på landsbygden ska kommunen väga in skolans betydelse för bygden i stort
- Se över om det finns möjlighet att modernisera riktlinjer för en flexiblare användning av existerande avgångar för skolskjutsen
- Säkerställa att elever som bor på landsbygden har möjlighet att ta del av kommunens utbud av kultur och vetenskap i sin kommundel
- Säkerställa att det finns bibliotek/bokbuss i alla kommundelar

Bild 2

Grundskola - Förskola

Ett aktivt medborgarskap

Mål: Alla medborgare, oavsett var i kommunen de bor, ska ha möjlighet till delaktighet i kommunens beslut

Medborgarnas möjlighet till inflytande och delaktighet i samhället är en viktig fråga, dels för att skapa tillit till det demokratiska systemet, dels för att utveckla ett hållbart samhälle.

Betydelsen av civilsamhället för landsbygdens utveckling kan inte överskattas. Många av de satsningar som kommunen gör på landsbygden växlar upp av ideella krafter vilket också innebär att värdet av varje satsad krona flerdubblas. Det finns en stark tradition på landsbygden av att samverka och samarbeta kring lokala behov. Lokalsamhällets sociala gemenskaper, nätverk, organisering samt vilja att bidra ideellt i lokalsamhället märktes inte minst i arbetet med utbyggnaden av bredbandsnätet.

Landsbygdsbefolkningens inflytande och möjlighet till delaktighet ska dock inte begränsas till frågor kring lokalsamhället. De flesta beslut som fattas i kommunen berör alla medborgare oavsett om de bor på landsbygden eller i staden och landsbygdsperspektivet ska därför finnas med i allt beslutsfattande.

Kommunens strategi för ett aktivt medborgarskap

- Aktivt arbete med medborgardialoger på landsbygden
- Ökad hänsyn till landsbygdens förutsättningar i beredningen av kommunala beslut
- Delta i projekt kring deltagande och delaktighet i den lokala demokratin

Sysselsättning, företagande och arbetsmarknad

Mål: Goda förutsättningar för att starta och driva företag på landsbygden

Mål: Fler arbetstillfällen på landsbygden

Företagen skapar arbetstillfällen och lokala marknader

Näringslivet på landsbygden är omfattande och diversifierat, med företag inom ett antal olika näringsgrenar. De flesta företagen har inga eller ett fåtal anställda. De gröna näringarna i form av jordbruks- och skogsföretagare, utgör en viktig bas i näringslivet på landsbygden. Det område med störst andel förvärvsarbetande inom jordbruk, skog och fiske är Norra Mo där dessa näringsgrenar utgör 16 procent.

Det finns också mindre tjänsteföretag inom ekonomi, juridik, media och finans samt företag inom kulturella och kreativa näringar liksom åkerier, turistföretag, grossister och bygg- och hantverksföretag.

Företagens behov är tätt sammankopplade med de behov som gäller för boende, det vill säga tillgång till olika former av service, bredband, robust elnät och bra kommunikationer.

Näringslivet på landsbygden är betydelsefullt ur många olika perspektiv. Företag erbjuder arbetstillfällen och de bidrar till att skapa lokala marknader, vilket minskar behovet av transporter och därmed den negativa påverkan på miljön.

Med den digitala utvecklingen blir avstånden mindre betydelsefulla och digitala lösningar öppnar för att företag inte längre behöver vara tätt sammankopplade med städer för att växa och utvecklas. Det ökar möjligheterna för utveckling av såväl befintliga som nya typer av företag.

Med fler och nya typer av företag kan det finnas behov av gemensamma kontorslokaler, så kallade ”co working spaces”, på landsbygden där människor kan mötas, skapa nätverk eller samverka kring exempelvis kontorsutrustning och mötesrum. Dessa skulle kunna användas av alla som bor i området och som har arbeten där det är möjligt att, helt eller delvis, arbeta på distans.

Kommunala verksamheter är en viktig del av arbetsmarknaden

De verksamheter som kommunen bedriver inom skola och omsorg i mindre orter innebär inte bara en viktig service för landsbygdens befolkning, de utgör också en stor del av arbetsmarknaden och därmed möjligheter till sysselsättning i närområdet.

Kommunens strategi för att utveckla förutsättningarna för fler arbetstillfällen

- Stötta landsbygdsföretag med utveckling av företagsnätverk

- Genom översiktsplanen peka ut möjliga verksamhetsområden i de kommundelar som saknar sådana
- Arbeta kontinuerligt med insatser för att ge bra service och bemötande
- Genom upphandlingsrutiner ge möjlighet för mindre och lokala leverantörer att delta i anbudsförfarande
- Hjälpa företag att söka EU-medel för att utveckla verksamheten
- Ta aktiv del i det arbete som bedrivs genom Lokalt ledd utveckling inom Leader
- Undersöka behovet och intresset för ”co working spaces” på landsbygden
- När kommunen söker nya lämpliga lokaler för sina verksamheter ska olika platser i kommunen prövas

Konkurrenskraftiga och hållbara gröna näringar

Jord- och skogsbruk spelar en stor roll i omställningen till ett hållbart samhälle och den svenska djurhållningen står för god djuromsorg, säker mat, öppna landskap, miljöhänsyn och arbetstillfällen. De värden naturen och den biologiska mångfalden bidrar till är också en resurs för besöksnäringen i kommunen.

Jord- och skogsbruk är en central del av Jönköpings näringsliv och bidrar till lokal livsmedelproduktion, förutsättningar för besöksnäringen och möjligheter för rekreation och friluftsliv.

I omställningen till en fossilfri och biobaserad samhällsutveckling och ett hållbart samhälle spelar jord- och skogsbruk en nyckelroll, både genom en effektiv livsmedelsproduktion och genom utveckling av förnybara material, biobaserad energi och andra produkter baserade på råvaror från jord- och skogsbruk.

Ett nav för gröna näringar

Jönköpings kommun utgör idag ett nav för utveckling av de gröna näringarna. Här finns Skogsstyrelsen och Jordbruksverket med sin expertkompetens om näringarnas utveckling. Här finns också kommunens mäss- och eventbolag, Elmia, som under många år har arrangerat några av de största lantbruks- och skogsmässorna med tiotusentals besökare från hela landet (och världen); Elmia Wood, SkogsElmia och Elmia Lantbruk. Kommunens målsättning är att behålla sin roll som mötesplats för de gröna näringarna.

Jordbruk

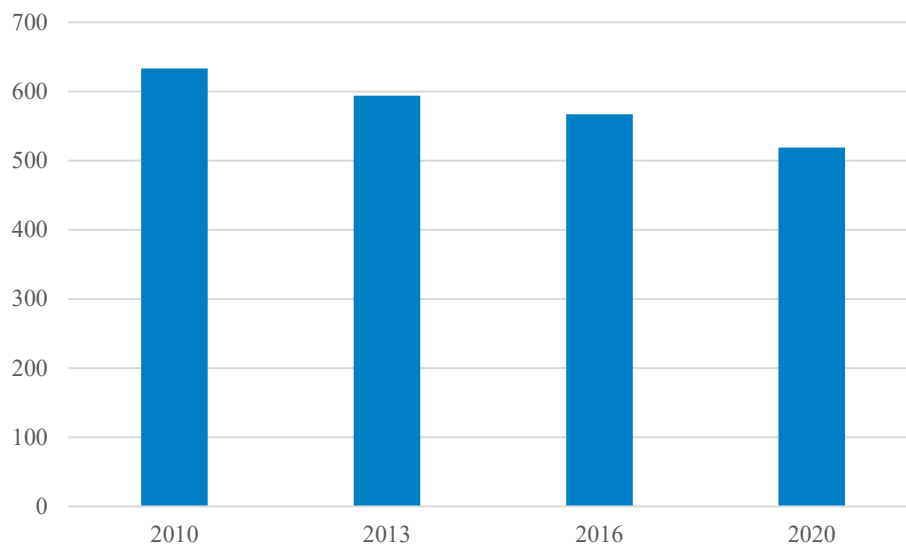
Mål: Den jordbruksmark som finns idag ska minst bibehållas

Mål: Antal jordbruksföretag ska inte minska

Jordbrukarnas grundläggande och viktigaste uppgift är att producera mat. Det är dock inte den enda uppgiften. Idag är den svenska jordbrukaren en mångsysslare som bidrar till samhället på många olika sätt. Jordbruket har stor betydelse för att Sverige ska nå sina miljömål, men också för arbetstillfällena och utveckling av landsbygden.

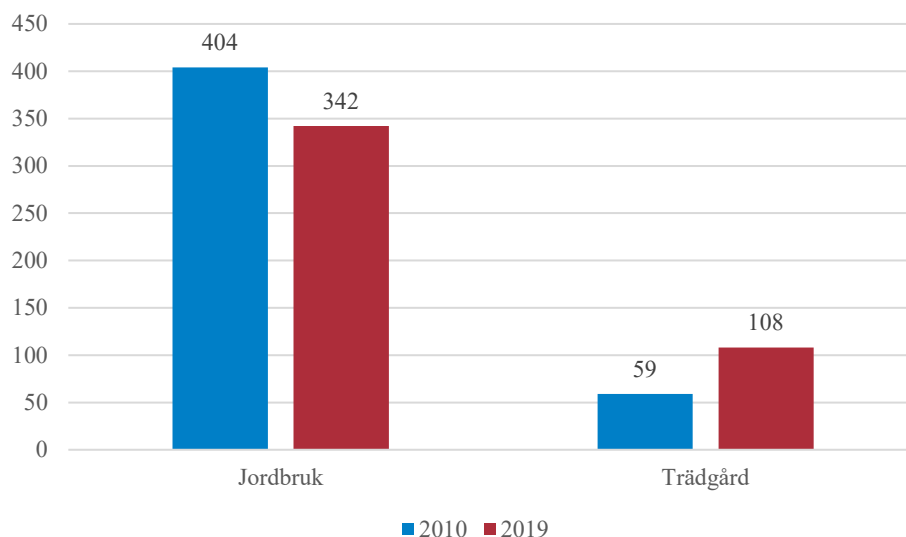
Utvecklingen i Jönköpings kommun när det gäller antal jordbruksföretag visar en minskning mellan åren 2010-2020, från 633 till 519 företag (figur 5). Under samma period har medelåldern bland företagarna ökat från 55 till 58 år, liksom andelen över 65 år som ökat från 24 till 32 procent.

Figur 5, Utveckling av antal jordbruksföretag i Jönköpings kommun, 2010-2020

Även antal förvärvsarbetande inom jordbruksproduktionen har minskat och låg 2019 på 342 personer. Den totala omsättningen är oförändrad under perioden (452 mnkr) medan omsättningen för inriktning trädgård har ökat från 57 till 84 miljoner kronor (2010-2020).

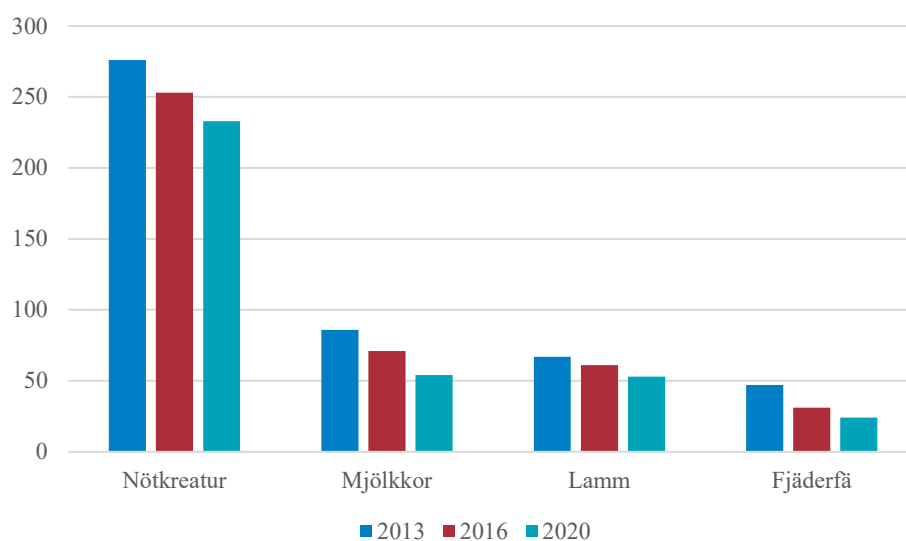
Figur 6, Antal förvärvsarbetande inom jordbruk och trädgård, 2010 och 2019, Jönköping

Den största jordbruksproduktionen i kommunen finns framför allt inom inriktningarna nötkötts- och mjölkproduktion.

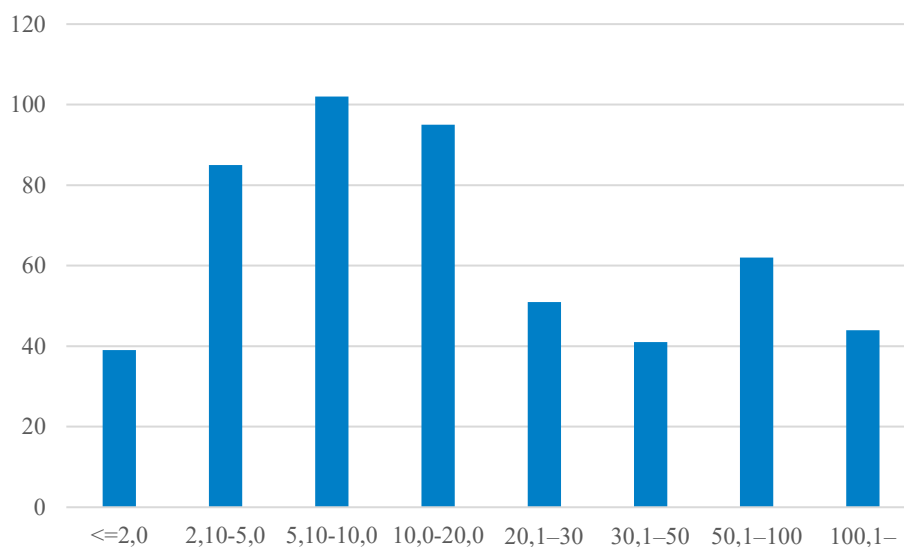
Utvecklingen av antal företag på animaliesidan visar en minskning för samtliga inriktningar. Den kategori som har minskat mest under perioden 2013-2020 är företag med fjäderfä, därefter mjölkföretag.

Figur 7, Antal företag per inriktning

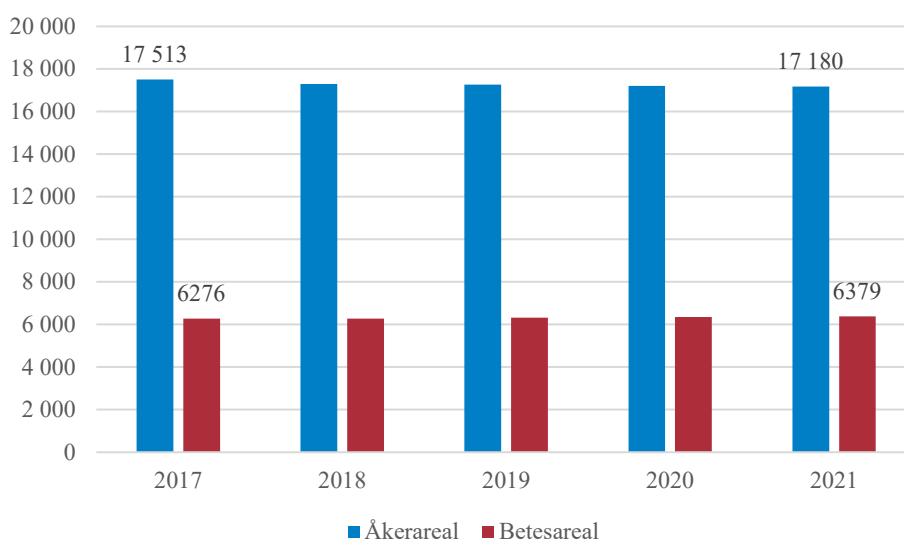

Sett utifrån areal är det de allra minsta och de allra största företagen som ökar i antal. Företag med mindre än två hektar har ökat med 87 procent mellan 2005 och 2020, från fem till 39 företag. De största företagen (>100 hektar) har ökat med 36 procent till 44 i antal. Samtliga grupper av företag däremellan minskar i antal. Den storleksgrupp som har minskat mest är företag med mellan 30 och 50 hektar åkermark.

Den grupp som är störst är företag med mellan fem och tio hektar åkermark. Det finns i dagsläget drygt 100 företag i den kategorin (figur 8).

Figur 8, Antal jordbruksföretag per storleksgrupp [hektar], 2020

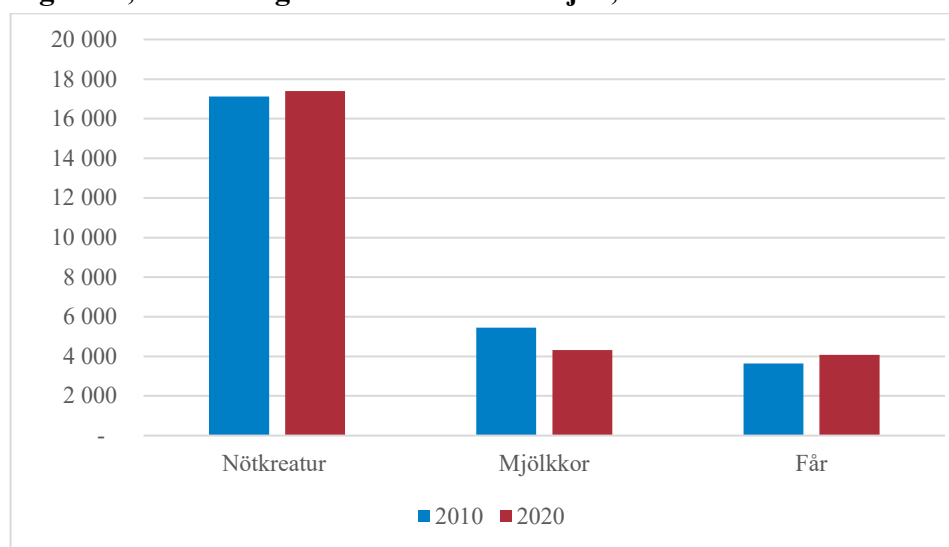
Åkerarealen i Jönköpings kommun har minskat med 333 hektar mellan 2017 och 2021, vilket motsvarar två procent. Betesarealen har däremot ökat med 103 hektar under samma period (figur 9).

Figur 9, Utveckling av åker- och betesareal, hektar, 2017-2021

När det gäller användningen av åkerarealen består den till 60 procent av slätter- och betesvall och 28 procent spannmål (främst vårkorn, höstvetete och havre). Av den totala arealen åkermark odlas cirka 18 procent ekologiskt vilket är samma nivå som 2010.

Utvecklingen när det gäller lantbruksdjur visar att antal mjölkkor har minskat medan övriga nötkreatur har ökat något. Även antal får har ökat under perioden (figur 10).

Figur 10, Utveckling av antal lantbruksdjur, 2010 och 2020

Även om antalet företag inom de gröna näringarna är relativt få till antalet är effekterna av deras verksamheter i form av öppna landskap och levande skogar ett ovärderligt bidrag till den biologiska mångfalden och landsbygdens attraktivitet för både lokalbefolkning och turister. Om åkermarken slutar odlas och betesmarken slutar att betas växer landskapet snabbt igen.

Yrkeskåren är inte bara äldre utan också mansdominerad. För att behålla ett brukat odlingslandskap och för att säkra livsmedelsförsörjningen skulle det på sikt behövas fler lantbrukare men även en förändring när det gäller åldersstruktur och könssammansättning.

De gröna näringarna är en framtidsbransch för utvecklande arbeten och både ungdomar och äldre som vill byta bransch har stora möjligheter att få jobb. Det finns en stor arbetsbrist inom de gröna näringarna generellt, men framför allt inom trädgårdsnäringen. Att få fler unga människor att välja ett yrke inom jord, djur, skog och trädgård är nödvändigt i omställningen till ett mer hållbart samhälle.

Kompetensutveckling och kompetensförsörjning är en av nycklarna till att öka produktionen. I länet finns två naturbruksgymnasier, Tenhults naturbruksgymnasium och Stora Segerstad naturbrukscentrum. De drivs av Region Jönköpings län på uppdrag av länets tretton kommuner. Skolorna har en central roll när det gäller att utbilda nästa generation lantbrukare. Många av programmen ger i hög grad jobb direkt efter gymnasiet men de ger också möjlighet att studera vidare på högskola eller universitet.

Naturbruksskolorna har även en viktig roll som kompetenscentrum för utveckling och innovation inom livsmedelsproduktionen. Det kan exempelvis handla om provodling av nya grödor, teknikutveckling och utveckling av metoder för minskad övergödning eller användning av fossilfritt bränsle.

Som ett steg i att framtidssäkra jordbrukets konkurrenskraft och samtidigt säkra framtida generationers behov av livsmedel beslutade kommunen under hösten 2020 att inte bygga på brukningsvärd jordbruksmark i Jönköpings kommun⁵. Exploatering ska i stället ske på mark som inte är klassad som brukningsvärd jordbruksmark. Enligt kommunens naturvårdsprogram ska även mark med naturvärdesklass 1 och 2 undantas från exploatering.

Kommunen har en viktig roll när det gäller att skapa bra förutsättningar för lokal livsmedelsproduktion och jordbruksnäring genom framför allt upphandling och i arbetet med översiktsplanering (utpekande av odlingsmark, riktlinjer om att säkra förutsättningar för fortsatt jordbruk). För att nå en högre grad av självförsörjning, bli mer robusta och kunna hantera kriser är det viktigt med långsiktighet.

Kommunen har både en myndighetsutövande roll och en serviceroll. Myndighetsutövningen handlar exempelvis om tillsyn enligt miljöbalken och plan- och bygglagen. Servicerollen handlar om stöd, service och rådgivning vilket innebär att kommunen ska göra det den kan när det gäller att underlätta för den enskilde att uppfylla lagen. Det kan handla om att informera om regelverk och kommunala förutsättningar. Det handlar också om att ha en helhetssyn på företagarens situation och sträva

⁵ Program avseende jordbruksmarkens värde i samhällsplaneringen, KS/2020:311

efter samordning mellan olika delar av kommunen för att möta den enskilde som en samlad aktör.

Kommunens strategi för att stötta jordbrukets utveckling

- Arbeta för att behålla statusen som ett viktigt nav för gröna näringar i Sverige
- Värna jordbruksmarken för en hållbar livsmedelsförsörjning
- Informera elever om framtidsutsikterna inom de gröna näringarna och uppmuntra till att välja utbildning inom jord, djur, skog eller trädgård
- Handlägga företagsärenden rättssäkert, tids- och resurseffektivt, serviceinriktat och med en helhetssyn på företagets drifts- och tillväxtmöjligheter
- Vid om- och nybyggnation av vägar tar kommunen, där det är möjligt, hänsyn till att lantbrukets breda och långa fordon ska kunna komma fram

Livsmedelsproduktion i linje med livsmedelsstrategin

Mål: Ökad produktion av lokala livsmedel

Svensk mat håller hög kvalitet och livsmedelsproduktionen är relativt klimatsmart ur ett internationellt perspektiv. Tack vare tuffa miljöregler för växtodlingen innehåller svenska livsmedel endast små rester av bekämpningsmedel. Det svenska jordbruket har dessutom låga överskott av kväve i odlingen, vilket är viktigt för att minimera övergödningen.

Jönköpings kommun har varit med i arbetet med att ta fram den regionala livsmedelsstrategin. Syftet med strategin är att öka och bredda matproduktionen. Bakgrunden är att Sverige ska öka självförsörjningsgraden av livsmedel och därmed minska beroendet av importerade livsmedel.

Målet med den regionala strategin är att ”länets livsmedelsföretagare genom ökad konkurrenskraft och bättre affärssystem ska kunna bidra till ökad produktion för både inhemsk konsumtion och export av svenska livsmedel. Allt detta på ett långsiktigt hållbart sätt inom ramen för Agenda 2030”. Den regionala strategin och dess insatser ska leda till att

länet får en ökad hållbar livsmedelsproduktion, ökad kompetens inom livsmedelsbranscherna alla led, högre sysselsättningsgrad inom livsmedelsbranscherna samt högre förädlingsgrad av länet egna råvaror⁶.

Den mat som serveras i kommunens verksamheter ska vara producerad på ett bra sätt och inte leda till onödig miljöbelastning. I upphandling av livsmedel ställer därför kommunen strikta miljö- och djurskyddskrav. Det innebär att en stor andel av den mat som serveras är producerad i Sverige och lokalt. Enligt målen i kommunens hållbarhetsprogram ska huvuddelen av den mat som köps in till kommunens verksamheter ha Sverige som råvaruland och maten ska vara tillverkad i Sverige.

Genom den samordnade varudistributionen kan producenter leverera varor till en plats i stället för till flera. Det minskar transporterna men gör det också möjligt för mindre företag att delta i kommunens upphandlingar genom att kunna leverera mindre volymer.

Kommunens strategi för ökad livsmedelsproduktion

- Stötta livsmedelsproducenter och förädlare genom nätverkande och aktiviteter som syftar till att öka utbud och efterfrågan på lokala livsmedel i butiker, restauranger och hos grossister
- Ställa krav på miljö och djurskydd vid upphandling av livsmedel

Skog och skogsbruk

Mål: Ett långsiktigt hållbart skogsbruk

Skogsbruket spelar en viktig roll i klimatarbetet och med trä som material kan vi bygga hållbart och klimatsmart. Skogen ger på det sättet möjlighet för människor att fortsätta att bo och verka på landsbygden och bidra till landets ekonomi.

Småland är Sveriges främsta skogsregion när det gäller omsättning, förädlingsvärde och sysselsättning. Skogen är viktig för både Småland och Sverige. Den bidrar med ekonomisk tillväxt, arbetstillfällen och viktiga ekosystemtjänster.

⁶ 2019:17 Regional livsmedelsstrategi för Jönköpings län 2030

Det innebär också att kraven på skogen är höga. Den ska leverera byggnadsmaterial, energi, kemiska produkter och pappersmassa. Skogsbruket ska vara effektivt samtidigt som viktiga natur- och kulturvärden ska bevaras. Dessutom ska skogen erbjuda sociala värden som rekreation, jakt och turism. Detta ställer stora krav på skogsägarna när det gäller skötsel av skogen.

Stor andel privata skogsägare

I Sverige finns en stark ägande- och brukanderätt som är grunden för att kunna ta tillvara skogens potential för ekonomi, klimat och miljö. I Jönköpings kommun finns det många privata skogsägare som lever av sin skog och som gör stora och långsiktiga investeringar både arbetsmässigt och ekonomiskt. 2020 fanns det cirka 87 000 hektar skog varav cirka 66 000 hektar ägdes av enskilda företag. Det motsvarar 76 procent och är en betydligt högre andel än för riket, där hälften av all skogsmark ägs av en enskild. De flesta företag bedrivs som lantbruk, det vill säga de består av både jord och skog. Produktionen av virkestimmer och massaved utgör en stor del av intäkterna. Att det finns en lönsamhet är en grundförutsättning för att skogsägare ska bedriva sådant skogsbruk att skogen kan leverera de värden vi förväntar oss.

Skogsnäringen är en viktig basindustri

Skogsnäringen står för cirka tio procent av Sveriges totala varuexport och är en del av den viktiga basindustrin. Antal förvärvsarbetande inom skogsbruket i kommunen har ökat under perioden 2010-2019, från 412 till 469 personer, vilket är en ökning med cirka 14 procent. Det är en större ökning än för både länet (nio procent) och riket (fem procent).

Skogsbruket ger också förutsättningar för sågverk, hyvlerier och brädgårdar som ofta ligger på landsbygden och som bidrar till att skapa arbetstillfällen. I Jönköpings kommun finns det två större sågverk som båda ligger i Norra Mo.

Det finns också en koppling mellan stora arbetsplatser på landsbygden och möjligheter att ha en deltidsbrandkår, vilket är viktigt för att upprätthålla trygghet och säkerhet i området. Ett exempel på det är sågverket i Unnefors i Norra Unnaryd.

Skogens roll för klimatet

Skogsbruket spelar en stor roll för att begränsa klimatförändringar och en hög och stabil tillväxt i skogarna är viktigt för att ta till vara skogen i klimatarbetet. Den förnybara skogsråvaran kan ersätta fossil råvara som olja för energi och för en mängd olika produkter och därmed bidra till en omställning till ett fossilfritt och kretsloppsbaseerat samhälle.

Bygga i trä

Byggande i trä har ur ett livscykelperspektiv betydligt lägre koldioxidutsläpp jämfört med traditionellt byggande i betong, stål och aluminium. Träprodukter har också den fördelen att de binder kol under hela sin livstid.

Kommunens Träbyggnadsstrategi⁷ är ett verktyg för att arbeta för mer byggande i trä inom kommunen och stimulera marknaden och utvecklingen mot en ökad användning av trä i byggprojekt.

Kommunens roll

För en fortsatt stark lokal och regional skogsnäring har kommunen en viktig roll när det gäller att stötta näringslivsutvecklingen för små och stora skogsföretag genom att skapa bra förutsättningar. Det handlar bland annat om att medverka till en god infrastruktur när det gäller såväl enskilda vägar som läns- och riksvägar. Därför är kommunens bidrag till enskilda vägar avgörande.

Kommunens strategi för att stötta skogsbrukets utveckling och främja skogens värden

- Stötta näringslivets utveckling för skogsföretag
- Säkerställa en god infrastruktur
- Stimulera ökat byggande i trä i enlighet med träbyggnadsstrategin

⁷ Träbyggnadsstrategi,
<https://www.jonkoping.se/download/18.6094008183a2ef6c321b997/1665390583204/Tr%C3%A4byggnadsstrategi%20J%C3%B6nk%C3%B6pings%20kommun.pdf>

En hållbar besöksnäring på landsbygden

Mål: Ökad hållbar besöksnäring

Mål: Antal företag inom besöksnäringen ska öka

Det finns en omfattande turistverksamhet i landsbygdsområdena redan idag. Några av Sveriges mest kända turistmål, Gränna och Visingsö, tar emot flera hundratusen besökare årligen.

Besöksnäringen har all möjlighet att utvecklas ytterligare. Många är de områden med vacker natur som passar för såväl naturturism såsom vandring, fiske och cykling. Här finns fantastiska sjöar, våtmarker, djur- och växtliv samt kulturella sevärdheter. Det är rent, tyst och säkert. Allt detta innebär att det finns förutsättningar att locka besökare, både svenska och utländska.

Kommunen vill se en turism i samklang med naturen som skapar ökad attraktivitet, ökat företagande och ökad sysselsättning.

Kommunens strategi för landsbygdsturism

- Arbeta med destinationsutveckling för att öka en hållbar inhemsk och utländsk turism
- Bistå i dialog mellan markägare och företagare för utveckling av en långsiktigt hållbar naturturism i kommunen

Biosfärområde Östra Vätterbranterna

Mål: Kommunen ska öka sin delaktighet i arbetet med att utveckla och sprida kunskap från Östra Vätterbranterna

Östra Vätterbranterna utsågs av FN-organet Unesco till ett biosfärområde 2012 och är ett av sju biosfärområden i Sverige. De är också en del av ett internationellt nätverk bestående av cirka 670 biosfärområden i 120 länder.

Ett biosfärområde ska verka utifrån tre huvudsyften:

- Bevara biologisk och kulturell mångfald, ekosystem och landskap
- Utveckla samhället på ett långsiktigt hållbart sätt
- Stödja med kunskap genom utbildning och forskning

Ordet biosfär omfattar allt levande på planeten tillsammans med den miljö som livet finns i.

Grundtanken med ett biosfärområde är att vara ett modellområde för att genomföra FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030. Biosfärområden ska bidra till att bevara kulturell och biologisk mångfald. Det handlar om naturvård och hållbar utveckling. Människor ska kunna bo och utvecklas samtidigt som samhället kan testa ny kunskap och praktik när det gäller att hantera relationen mellan människa och natur.

Det finns en stor potential att utveckla besöksnäringen inom biosfärområdet genom att hitta samverkansområden och identifiera hur olika sektorer tillsammans kan bidra till att öka kvalitén i området. Vissa platser inom Vätterbranterna, såsom Äppledalen, har utvecklats till väl etablerade besöksmål. Ett intressant fenomen är att flera tidigare övergivna ekonomibyggnader på landsbygden idag används som

butiksyta, för caféverksamhet eller liknande. Detta ökar både landsbygdens attraktionskraft och ekonomiska bärkraft⁸.

Östra Vätterbranterna arbetar med ett antal fokusområden och diverse olika projekt. Det finns exempelvis projekt kring utbildning i hållbarhetsfrågor via den så kallade biosfärakademien. Andra projekt handlar om att lansera naturbeteskött, öka investeringar i solceller, förbättra integration samt att öka intresset för lokal mat.

Kommunen ser stora möjligheter för såväl offentlig sektor som civilsamhälle och näringsliv att hämta goda exempel från arbetet med Östra Vätterbranterna för ökad hållbarhet i enlighet med Agenda 2030.

Kommunens strategi för att nå målet att öka kommunens delaktighet i utvecklingen av Östra Vätterbranterna

- Stötta initiativ för en positiv utveckling av Östra Vätterbranterna
- Arbeta tillsammans med Östra Vätterbranterna för att sprida goda exempel till andra delar av kommunen

⁸ Vätterbranterna 10 år som biosfärområde, Utvärdering enligt Unesco av åren 2012–2022

Utveckling och förvaltning av landsbygdens resurser

Mål: Landsbygdens resurser ska förvaltas och användas på ett sätt som innebär en hållbar utveckling av landsbygden

Jönköpings kommun arbetar med att genomföra innehållet i Agenda 2030 med syfte att uppnå de globala målen för en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling. Landsbygden har genom de naturresurser som finns en viktig roll för att bidra till att nå målen. Resurserna består bland annat av skog, jordbruksmark, vatten och läge med bra sol- och vindförhållanden för energiproduktion.

Möjligheterna att förvalta och utveckla landsbygdens resurser skapar förutsättningar för en hållbar utveckling. Det bidrar också till möjligheter för människor att kunna försörja sig lokalt och bo kvar eller bosätta sig på landsbygden.

Det kan dock finnas intressekonflikter mellan exempelvis virkesproduktion, energiproduktion, rekreation och naturvård. Det är

därför viktigt med avvägningar mellan olika perspektiv så att det blir möjligt att både använda, utveckla och samtidigt förvalta landsbygdens resurser på ett hållbart sätt.

Förnybar energi

Mål: Hållbar produktion av förnybar energi i linje med Agenda 2030

I linje med målen i Agenda 2030 arbetar kommunen för att nå målet om att kommunens verksamheter senast 2030 ska vara fossilfria avseende uppvärmning, el och transporter. I hållbarhetsprogrammet⁹ finns som målsättning att utbyggnaden av förnybara källor ska öka samt att all el som kommunkoncernen köper in ska komma från förnybara källor. På landsbygden finns särskilt goda möjligheter att bidra med förnybar energi genom exempelvis produktion av vindkraft, vattenkraft, biogas samt skogsråvara för energiproduktion.

När det gäller utbyggnaden av vindkraft är det viktigt med en gedigen förankringsprocess och medborgardialog. Naturvårdsverket har i samarbete med Energimyndigheten tagit fram ett kunskapsprogram, Vindval, för att sprida vetenskapliga fakta om vindkraftens effekter på människa, natur och miljö. En del av programmet handlar om hur dialogen med boende, nyttjare, markägare och andra berörda kan bli framgångsrik.

Kommunens strategi för att främja produktion av förnybar energi

- Arbeta för att de egna verksamheterna är klimatneutrala, det vill säga inte har några nettoutsläpp av växthusgaser
- Uppmuntra landsbygdsföretags bidrag till hållbara energilösningar
- Stötta initiativ till förankringsprocess, enligt deltagande landskapsanalys¹⁰, där det är eller kan bli aktuellt med vindkraft

⁹ Program för hållbarhet i Jönköpings kommun, 2022–2030

¹⁰ Naturvårdsverket (2014), Deltagande landskapsanalys för vindkraft

Kommunens markägande bidrar med miljö-, natur- och kulturvärden

Mål: Kommunens mark ska förvaltas på ett sätt som bidrar till att uppfylla målen i Agenda 2030

Jönköpings kommun äger 12 160 hektar mark (2021) vilket motsvarar drygt sju procent av kommunens totala areal. Drygt hälften består av jordbruksmark och skogsmark.

Figur 11, Kommunens markinnehav 2021

Ägoslag	Hektar
Produktiv skogsmark	5 257
Ängs- och betesmark	399
Åkermark	888

Av kommunens markinnehav är 3 002 hektar naturreservat fördelat på tolv naturreservat och 1 385 hektar är detaljplanelagd mark i form av parkmark.

Kommunens skogar är en resurs som bidrar till biologisk mångfald, ekosystemtjänster, en attraktiv boendemiljö och möjligheter till rekreation. Genom ett aktivt brukande av skogarna finns också möjlighet att producera förnybar skogsråvara. En del av kommunens skogar finns också som en resurs för exploatering för nya bostads- och verksamhetsområden.

I kommunens naturvårdsprogram finns samlad kunskap om hela kommunens värdefulla naturområden, nyckelbiotoper och ekosystemtjänster. Programmet innehåller åtgärder för kommunens naturvårdsarbete. En väl fungerande grön infrastruktur gör att växter och djur kan sprida och förflytta sig i landskapet, ha tillräckliga ytor av

lämpliga naturtyper att leva och föröka sig på och att ekosystemtjänsterna fungerar.

Många sjöar och vattendrag har en hög artrikedom som bidrar med biologisk mångfald och värdefulla ekosystemtjänster, samtidigt som de ger stora möjligheter till rekreation.

Vättern är, förutom en vacker sjö med stora möjligheter till fiske, bad och annan rekreation, också en ovärderlig källa till vattenförsörjning för många av kommunens hushåll.

Kommunens strategi för att förvalta och utveckla kommunens mark

- Förvalta kommunens mark på ett hållbart sätt med hänsyn till natur- och kulturvärden
- Arbeta tillsammans med samarbetspartners för att skydda sjöar och vattendrag
- Värna jordbruksmarken för en framtida hållbar livsmedelsförsörjning